

PROBLEME ACTUALE ALE OCUPĂRII FORȚEI DE MUNCĂ DIN ROMÂNIA

MARIANA STANCIU

Tendințe pe piața muncii din România, în anii '90

La începutul anilor '90, numeroși oameni politici, autohtoni și străini, vorbeau, cu inocență și entuziasm, despre aplicarea unei terapii de șoc asupra economiei românești. De atunci, economia românească a trecut într-adevăr prin unele transformări radicale. În ce măsură însă șocurile schimbărilor au fost aplicate potrivit unei viziuni terapeutice rămâne un fapt discutabil. Discutabilă este și lungimea intervalului de timp în care un organism socio-economic, chiar sănătos și echilibrat pe unele dimensiuni, ar putea îndura în condiții acceptabile, aplicarea unei terapii de șoc. Cert este că în România – care s-a prezentat la linia de pornire a reformei cu nenumărate domenii vulnerabile și excesiv sensibilizate – reforma economică s-a dovedit un proces extrem de inerțial, desfășurat pe fondul unei crize sociale continuu acutizate. Ca urmare, la începutul anului 1999, problemele economice din România se discutau în termeni tranșanți și deosebit de duri. Pragul de suportabilitate a populației față de austeritățile economice impuse de conjunctura generală, a depășit demult punctul critic, într-un moment în care România are de ales între două alternative, una mai dezarmantă decât alta. Ori intră în incapacitate de plată a datoriei sale externe, or acceptă aplicarea unor politici publice de extremă austeritate, care îi vor descuraja pe toți eventualii investitori străini ce ar mai îndrăzni să vină. Într-o astfel de situație, orice analist social pertinent și imun la intoxicațiile ideologice de tot felul, s-ar putea întreba, pe bună dreptate, ce rațiune i-a determinat pe români să se angajeze pe un drum sigur al adâncirii sărăciei, la capătul căruia instituțiile statului sunt nevoite să-și recunoască neputințele ori, în alți termeni, dependența autorității și puterii lor de bunul plac al unor organizații ca Fondul Monetar Internațional sau Consiliul Europei, care, după zece ani de la abdicarea comunismului, nu s-au hotărât încă dacă să sprijine în mod real reforma economică din România.

Cum era de așteptat, privatizarea unităților de producție românești a demarat și se derulează relativ greu, ca urmare a lipsei de capital, dar și a unor repetate ezitări, suspiciuni ideologice sau blocaje birocratice. De aceea, în prezent nu se poate vorbi despre o privatizare consistentă decât în agricultură și în unele servicii, fără ca aceasta să însemne că, în aceste sectoare, ar fi crescut

productivitatea muncii. În anii '90, au fost lichidate și unele activități nerentabile sau redundante din industrie. Acest proces nu a fost însoțit însă de re tehnologizări masive în întreprinderile care au rămas, sau de înființarea masivă a unor noi locuri de muncă, așa cum se spera la începutul anilor '90. Ca urmare, în vara anului 1998, ponderea populației ocupate din România reprezenta doar 49,8% din totalul populației¹, în condițiile în care valul concedierilor abia avea să înceapă. Din populația ocupată, 58,4% erau salariați, 47% lucrând încă în industrie. La sfârșitul anului 1998, rata șomajului la nivel național atinsese 10,3%, cele mai afectate județe fiind Vaslui (18%), Hunedoara (18,2%), Brăila (17,8%), Botoșani (16,6%). În Municipiul București, rata șomajului era de (5,1%)².

Anul 1995 a marcat momentul în care ponderea populației ocupate în sectorul privat a depășit-o pe aceea a populației ocupate în sectorul public. Aceasta însă nu înseamnă că sectorul privat a reușit să devină o alternativă economică viabilă, reală, care să preia o parte însemnată din sarcinile sociale ale bugetului public, chiar dacă sectorul privat, pe ansamblu, s-a dovedit un mai conștient contribuabil decât întreprinderile de stat. Odată cu declanșarea primilor pași ai reformei, mecanismul economic românesc intră într-un blocaj financiar din ce în ce mai avansat (în ciuda ștergerii unor datorii ale întreprinderilor nerentabile de către stat), ca urmare a menținerii în funcțiune a unor coloși industriali ce nu produc decât pierderi economice și probleme sociale.

De-a lungul anilor '90, cel mai mare număr de salariați se menține totuși în industrie, deși a existat o tendință continuă de diminuare a acestuia. În construcții, numărul salariaților a atins o valoare de vârf în anul 1993 (536 mii persoane), după care acesta a scăzut continuu. O tendință de scădere a numărului de salariați s-a înregistrat și în agricultură, transporturi, tranzacții imobiliare și unele servicii. O oarecare creștere a numărului de salariați s-a produs în domeniul sănătății și al asistenței sociale (cu aprox. 5,5% în anul 1997 comparativ cu anul 1992)³.

Rata șomajului BIM⁴ a avut o valoare de vârf în anul 1994 (10,9%) și una de minim în anul 1996 (6,6%). La nivelul anului 1998, deși bărbații dețineau o pondere mai mare decât femeile în numărul total al șomerilor BIM, ratele șomajului pe sexe erau foarte apropiate, ca urmare a diferențierilor favorabile bărbaților în ceea ce privește gradul de ocupare. Cele mai ridicate rate ale șomajului, în anul 1998, au fost înregistrate în mediul urban, la grupele de vârstă între 15-24 ani (25,6%) și 25-34 ani (8,2%). Durata medie a șomajului

¹ Calculat pe baza datelor din „Ancheta asupra forței de muncă în gospodării (AMIGO). Trimestrul II 1998”, CNS, p.15.

² Buletin Statistic lunar nr. 12/1998, CNS.

³ Unde nu se specifică altă sursă, datele provin din „România în cifre”, Breviar statistic 1998, CNS, p.9.

⁴ BIM - Conform criteriilor Biroului Internațional al Muncii.

a fost de 18,0 luni, cea mai mare durată a șomajului, de 20,4 luni, înregistrându-se la grupa de vârstă 35-49 ani.

Raportul de dependență economică, exprimat prin numărul persoanelor neocupate (inactive sau în șomaj) ce revin la 1000 persoane ocupate, a fost în trimestrul II al anului 1998, de 1007 persoane, adică mai mare decât în trimestrul II 1997 cu 26 persoane.

Cele mai multe conflicte de muncă (384) s-au declanșat în anul 1994, când s-a produs și cel mai ridicat număr de greve (33).

În anul 1997 a avut loc o creștere fără precedent a numărului accidentelor colective de muncă (50), numărul accidentaților fiind de 248, din care 67 mortal.

Analizând evoluția netă a mobilității populației ocupate pe principalele activități ale economiei românești observăm următoarele:

- ponderea populației ocupate în agricultură a crescut de la 28,9% în anul 1991 la 34,6% în anul 1996, un moment de vârf al ocupării în această ramură înregistrându-se în anul 1994 (35,6%)⁵;

- ponderea populației ocupate în industrie, pe ansamblu, a scăzut de la 35,3% în anul 1991, la 29,2% în anul 1996, un punct de minim înregistrându-se în anul 1995 (28,6%); în interiorul sectorului, cea mai ridicată mobilitate a existat în industriile prelucrătoare, a căror pondere ca ocupare a forței de muncă a variat între 31,3% (în 1991) și 24,5% (în 1996), cu un moment de minim în anul 1995 (24,2%); în intervalul 1991-1996, în industria energetică a avut loc o creștere a ponderii ocupării cu 0,6%;

- activitățile comerciale au ocupat forța de muncă într-o proporție cuprinsă între 6,5% (1991) și 8,2% (1996) cu un moment de vârf în anul 1995 (9,5%);

- populația ocupată în transporturi a scăzut de la 5,5% (1991) la 4,8% (1996) cu un punct de minim în anul 1994 (4,6%).

În vara anului 1998, persoanele care desfășurau activități în sectorul privat reprezentau 56,6% din totalul persoanelor ocupate⁶. În sectorul public mai lucra doar 36,9% din populația ocupată, ponderea acesteia aflându-se într-o scădere continuă. Cea mai mare parte a persoanelor ocupate în activități neagricole (59,3%) lucrau în sectorul public, în timp ce sectorul privat era dominat (93,4%) de activitățile agricole. Ponderea lucrătorilor pe cont propriu și a lucrătorilor familiali neremunerați era de 40% din totalul persoanelor ocupate, iar la momentul respectiv (trimestrul II 1998), aceasta se afla în creștere. În mediul rural se găseau 91,2% dintre lucrătorii pe cont propriu și cei neremunerați, femeile reprezentând 52,3% din total.

⁵ În continuare, unde nu se specifică altă sursă, datele au fost preluate din „Anuarul Statistic al României”, 1997, CNS, Cap. 3. *Forța de muncă*.

⁶ „Ancheta asupra forței de muncă în gospodăria (AMIGO), trimestrul II 1998”, CNS, p.21-23.

În anul 1998, mai mult de jumătate dintre persoanele ocupate în sectorul privat erau femei, bărbații predominând în sectorul public. În ramurile agricole, mai mult de jumătate dintre lucrători erau femei (51,1%), iar în vârstă de 50 de ani și peste, în proporție de 52,8%. Persoanele ocupate în ramurile neagricole dețineau procente semnificative în industria prelucrătoare (35,1%) și în comerț (14,2%), tendințele semnificative fiind scăderea treptată a numărului de angajați din industria prelucrătoare, și creșterea angajamentelor în comerț.

La nivelul anului 1998, persoanele ocupate cu program complet de lucru reprezentau 83,9% din total (98,4% dintre salariați, 99,5% dintre patroni, 63,6% dintre lucrătorii pe cont propriu), numărul acestora aflându-se în scădere (cu 2,3% mai puțin în trimestrul II față de trimestrul I). Pentru 79,8% dintre lucrătorii care aveau program complet, durata obișnuită a săptămânii de lucru era de cel puțin 40 de ore.

În paralel cu evoluțiile de mai sus, analiștii economici sesizează și formarea unei tendințe de multiplicare a eforturilor populației active de a se angaja în susținerea unor ocupații conjuncturale sau suplimentare, cu un grad mai mare ori mai mic de stabilitate, în vederea suplimentării veniturilor familiale.

Persoanele care desfășurau activități secundare pe lângă activitatea principală reprezentau 6,1% din populația ocupată, proporții mai ridicate înregistrându-se la bărbați (7,7%) și în mediul rural (9,8%). Cele mai numeroase persoane care desfășurau o activitate secundară aveau o vârstă între 35-49 de ani.

Rata subocupării în funcție de timpul de lucru (procentul populației subocupate în totalul populației ocupate din aceeași categorie) era de 2,8% în trimestrul II 1998, valoarea cea mai ridicată a acestui indicator înregistrându-se la tineri (7,5%). Pentru anul 1998, datele statistice indică o tendință de creștere a ratei subocupării, comparativ cu anul 1997, mai ales în mediul urban și pentru persoanele de sex feminin.

Cifrele de mai sus atestă că, în ciuda inerției procesului de reformă, atât în interiorul fiecărui sector, cât și între sectoarele economiei naționale, mobilitatea forței de muncă a fost relativ ridicată în anii '90. Totuși, acest fenomen nu a atins cotele care ar fi fost de așteptat dacă s-ar fi aplicat consecvent măsurile de restructurare impuse prin planul de reformă. Efectele certe imediate ale declanșării restructurărilor economice în planul ocupării forței de muncă s-au concretizat, în primul rând, prin înregistrarea unor pierderi mari în utilizarea stocului de calificare a populației active și declanșarea unui proces de relativă agrarizare a economiei. Acest din urmă fenomen a devenit mai pregnant în anul 1997 când fluxul general al migrației urban-rural a crescut de la 23,4% (în 1996) la 26,8%⁷. Pondere tot mai ridicată a șomajului urban și restituirea în proprietate a terenurilor agricole, prin Legea nr. 18/1991, au fost

⁷ *Analize Demografice. Situația Demografică a României în anul 1997*, CNS, 1998, p.35.

principalii factori care au favorizat schimbarea tendinței de lungă durată a fluxurilor migratorii din țara noastră. Migrația de revenire din urban în rural a fost mai intensă în județele mai puțin dezvoltate economic din apropierea orașelor București, Cluj și Iași. Pe ansamblu, migrația din ultimii ani s-a abătut de la principiul „destinația este mai dezvoltată economic decât originea”.

Migrația persoanelor, în funcție de nivelul de instruire, a prezentat, în ultimii ani, o oarecare constanță: absolvenții învățământului primar și gimnazial au reprezentat 36,1% din totalul migrației, cei din învățământul profesional, liceal și postliceal 51%, iar absolvenții învățământului superior 9,3%, o ușoară creștere existând pentru persoanele cu nivel de instruire mediu.

Din datele CNS rezultă că, la nivelul anului 1997, persoanele în vârstă de peste 14 ani, care și-au schimbat domiciliul, au declarat că sunt: 37,3% salariați (38,4% în 1996), 24,6% casnice (23,5% în 1996), 7,2% șomeri (6,6% în 1996) și 5,3% patroni, lucrători pe cont propriu sau asociați (5,9% în 1996). Cel mai înalt grad de mobilitate s-a înregistrat în rândurile persoanelor în vârstă de muncă, remarcându-se tinerii între 20-29 ani (pondere o treime).

Este știut, modernizarea unei economii nu poate avea loc fără creșteri în sfera investițiilor și, în orice caz, nu în sensul creșterii ponderii populației ocupate în agricultură. În fapt, agrarizarea economiei românești nu constituie atât un rezultat proiectat al unei intenții de reformă, cât este o mișcare naturală a populației active spre singurul sector care mai poate asigura premisele unei economii de subzistență.

Ca și celelalte sectoare ale economiei, agricultura trece printr-o perioadă de criză, toate componentele sistemului agricol fiind mai mult sau mai puțin afectate. În esență, criza sectorului agricol vizează subutilizarea potențialului de producție dat de condițiile pedoclimatice, structura agrară necompetitivă pe piața internă și externă, subdezvoltarea instituțiilor specializate ale pieței agricole, criza managerială și condițiile descurajatoare ale creditelor acordate agricultorilor.

Indicii investițiilor pe activități ale economiei naționale relevă o dinamică extrem de redusă, după anul 1990, mai ales în principalele ramuri virtual aducătoare de venit național: industria, agricultura, construcțiile și transporturile.

Tabelul nr.1

Indicii investițiilor în unele activități principale ale economiei naționale

1990 = 100

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Total	74,2	73,4	79,6	100,6	111,4	114,9
Agricultură	39,2	31,9	20,3	86,5	52,2	55,5
Industrie*	91,0	96,8	91,6	89,6	112,4	121,5
Construcții	43,9	55,4	61,7	136,7	146,4	180,2
Comerț, hoteluri, restaurante	122,9	193,9	295,5	268,9	307,1	356,5
Transporturi	52,8	27,4	56,4	40,3	26,0	30,2
Poștă și telecomuni- cații	110,2	259,1	622,9	718,8	616,7	820,8
Activități financiare, bancare și de asigurări	612,7	17 ori	26 ori	44 ori	47 ori	53 ori

Sursa: *Extras din Anuarul statistic al României*, 1997, CNS, p.383.

* Inclusive energie electrică și termică, gaze și apă.

Din tabelul nr. 1 rezultă că, în intervalul 1991-1996, s-a produs o creștere mai consistentă a investițiilor mai ales în domeniile cu caracter preponderent speculativ ale economiei, precum activitățile comerciale și cele financiar bancare. O dinamică relativ ridicată s-a înregistrat și în telecomunicații, unde procesul de privatizare a avansat ceva mai rapid. Nu trebuie să pierdem din vedere însă, că o bună parte din dinamica investițiilor realizate în România după anul 1990, reproduce, de fapt, și expresia inflației aferente acestei perioade, în condițiile în care volumul total al investițiilor din anul 1990 a fost deosebit de scăzut (168.410 mil. lei în prețuri curente)⁸.

Un fenomen economic oarecum spontan, caracteristic anilor '90, a fost proliferarea, în mediul urban, a micilor comercianți și a angajamentelor în muncă nelegalizate sau ilegale, ceea ce a contribuit la precarizarea ocupațiilor și la diminuarea implicării economice a salariaților și patronilor în susținerea sectorului social.

Se constată în prezent că, în bună măsură, unele profesii moderne au devenit mai puțin relevante pentru economia românească, fapt semnalat și prin dinamica opțiunilor pentru înscrierea în învățământul superior. Aceasta atestă o diminuare masivă a interesului tinerilor pentru învățământul tehnic productiv și o explozie a interesului pentru ocupațiile manageriale și politico-juridice, adică

---

⁸ *Anuarul Statistic al României*, 1991, CNS, p.507

pentru structurile de conducere și cele speculative. Astfel, dacă în anul universitar 1990-1991, înscrierile în facultățile tehnice reprezentau 62,5% din numărul total al studenților, ponderea acestora ajunsese la 28,1% în 1995-1996. Simultan a avut loc o creștere a ponderii studenților înscriși în învățământul economic - de la 10,4% la 25%, juridic - de la 2,1% la 12,8% și universitar pedagogic - de la 13,6% la 22,8%.

Pe de altă parte, structura elevilor din învățământul profesional și de ucenici, în intervalul 1990/1991-1995/1996, configurează următoarele tendințe:

- **creșterea ponderii** elevilor orientați spre domeniul **energiei electrice și electrotehnicii** de la 4,9% la 6,6%, **industrii ușoare** de la 10,3% la 15,8%, **transporturilor și telecomunicațiilor** de la 6% la 16,3%;

- **diminuarea ponderii** elevilor înscriși în domeniul **metalurgiei și construcțiilor de mașini** de la 25,2% la 17,8%, **chimiei** de la 4,2% la 2,6%, **construcțiilor și materialelor de construcții** de la 9,8% la 7,7%, **agriculturii și silviculturii** de la 8,8% la 5,6%, **comerțului** de la 6,2% la 4,2%.

În același interval, ponderile elevilor înscriși în învățământul postliceal și de maiștri prezintă o tendință de diminuare la toate tipurile clasice de specialități, ponderea acestora crescând de la 8,8% la 25% la alte ramuri.

Demn de reținut, este și faptul că în perioada 1991-1997 bugetul public a fost supus sistematic unor presiuni sociale mărite, prin creșterea raportului de dependență economică, dar și prin expansiunea aparatului administrativ și de conducere. În anul 1997, salariații din administrație și din conducerea țării erau mai numeroși cu 87% față de anul 1991.

Aceste evoluții defavorabile ale structurilor ocupaționale din România sunt reflectate și de indicii PIB pe categorii de utilizări. Astfel, în timp ce, pe ansamblu, PIB a scăzut constant din 1990 până în 1993 (când a ajuns la 80,6% din valoarea aferentă anului 1990), administrația publică își mărește consumul cu 16%, în condițiile în care consumul final al populației scade constant până la 78,2% (cu un moment de minim – 77,5% – în anul 1992). În intervalul următor (1993-1996), consumul final al administrației publice își menține alura ascendentă, atingând, în anul 1996, 120,3% din consumul anului 1990, în timp ce PIB se menține încă (în 1996) sub valoarea anului 1990 cu 6,7%.

Creșterea cu 43% în anul 1997 (față de 1991) a numărului de angajați din sfera serviciilor a avut ca efect diminuarea productivității muncii în acest sector, de vreme ce contribuția sa la PIB s-a menținut, relativ constant, în jurul valorii de 33%.

În concluzie, în cei nouă ani de reformă, principalele transformări ce s-au produs în economia României au adâncit premisele manifestării unei crize economice de mari proporții și de lungă durată. În pragul noului mileniu, România se prezintă ca o țară ale cărei probleme economice și sociale sunt foarte greu de soluționat, câtă vreme decalajul economic, atât față de vecinii noștri, cât și față de țările din Uniunea Europeană, se adâncește continuu.

Necesitatea adoptării unei strategii de reorientare ocupațională a forței de muncă românești în vederea integrării în Uniunea Europeană

Aderarea României la structurile Uniunii Europene presupune crearea unui cadru eficient de abordare a problemelor pieței muncii, în funcție de evoluțiile previzibile ale spațiului economic național și european.

Ridicarea continuă a nivelului de calificare și specializare a forței de muncă din celelalte țări europene, precum și tendințele ce se manifestă în dinamica sectoarelor economice din țările dezvoltate vor mări tensiunile și vor multiplica dificultățile de adaptare ale populației românești la noile condiții ale piețelor muncii din interiorul și din afara țării.

De aceea, proiectarea noilor structuri ocupaționale din România deceniilor următoare, prin intermediul capacitării sistemului național de pregătire profesională, trebuie să țină cont, în egală măsură, de nevoile economiei românești și de prognozele privind viitorul celor mai importante economii europene, cu atenție specială față de criteriile de ajustare ocupațională utilizate în prezent în spațiul Uniunii Europene.

Tratatul de Aderare la Uniunea Europeană (Art. nr. 7) definește piața muncii din Uniunea Europeană ca pe un spațiu fără granițe interioare, unde este asigurată libera circulație a persoanelor, mărfurilor, serviciilor și capitalurilor. Orice nou venit într-un asemenea spațiu nu poate reuși dacă nu dispune de o anumită strategie de intrare. Se știe că un spațiu economic integrat presupune existența unui grad ridicat de complementaritate între componentele sale. Pe de altă parte, acolo unde nu funcționează principiul complementarității, avem de-a face cu principiul similarității, cel care duce la competiție și progres. Ambele principii sunt deosebit de active în prezent pe piețele muncii din Uniunea Europeană.

Prin urmare, integrarea economică a României în Uniunea Europeană constituie un eveniment care, indiferent cât de apropiat sau îndepărtat va fi, impune realizarea și aplicarea anterioară a unei strategii de integrare din partea țării noastre și în planul ocupării forței de muncă, prin analiza atentă și valorificarea tuturor oportunităților ce apar în planul complementarității, dar și al similarității organizării piețelor muncii. Procesul de adaptare spontană care are loc în prezent pe piața românească a muncii, nu poate fi lăsat la discreția exclusivă a forțelor pieței. Schimbările ce se produc în domeniul ocupării din România ca urmare a restructurărilor impuse de reformă pot și trebuie să fie controlate la nivel macroeconomic, prin aplicarea unor politici economice și sociale care să apropie realitatea economică românească, pe de o parte, și reglementările românești ale pieței muncii, de pe altă parte, de realitatea actuală din spațiul Uniunii Europene.

Deosebirile structurale substanțiale existente în prezent între profilul ocupațional al forței de muncă din România și cel existent în țările Uniunii

Europene trebuie să constituie punctul de pornire în elaborarea unei strategii de reorientare a forței de muncă disponibilizate, prin proiectarea unor politici economice și sociale care să amelioreze, în timp, actualele disproporții. Acest lucru este necesar deoarece tendințele actuale de pe piața românească a muncii semnifică adâncirea acestor disproporții în viitor, fără ca acest lucru să ducă la structurarea unui cadru de complementaritate a profilului ocupațional românesc în raport cu cel dominant în spațiul Uniunii Europene.

Tabelul nr.2

Structura forței de muncă pe grupe de ocupații, în România și unele țări din Uniunea Europeană

(%)

Grupe de ocupații	Țări din Uniunea Europeană* (anul 1993)	România		Diferențe structurale între România (1998) și țările din U.E. (1993)
		Populația activă la recensământul din anul 1992	Populația ocupată în trim. II/1998 (AMIGO)	
1	2	3	4	5 = 4 - 2
Studii științifice, tehnice, liber profesioniști	15,4	16,1	14,3	- 1,1
Directori și cadre administrative superioare	7,1	1,6	2,5	4,6
Personal administrativ și lucrători asimilați	16,5	4,7	3,8	- 12,7
Personal comercial și vânzători	10,2	2,5	6,5**	- 3,7
Lucrători în servicii	12,1	2,5	x	x
Lucrători în agricultură	6,4	18,5	37,6	31,2
Muncitori și operatori neagricoli	30,5	48,7	18,2	- 12,3
Lucrători neclasificați	1,8	5,3	17,1	15,3
Total	100,0	100,0	100,0	80,9

* Austria, Belgia, Danemarca, Grecia, R.F.G. (1991), Marea Britanie, Olanda, Spania, Suedia.

** Valoare cumulată - personal comercial și lucrători din servicii.

Surse: - Yearbook of Labour Statistics, ILO, Geneva 1995.

- Ancheta asupra forței de muncă în gospodăria, Buletin trimestrial (II) 1998, AMIGO, C.N.S., București.

- Recensământul populației și al locuințelor, 7 ianuarie 1991, CNS, București, 1994.

Informațiile statistice privind profilul ocupațional al populației din Uniunea Europeană, publicate în Anuarul Biroului Internațional al Muncii, sunt structurate în funcție de clasificarea internațională tip a profesiilor CITP - 1968. Deși pentru România Comisia Națională de Statistică propune o structură ocupațională oarecum diferită, această structură poate fi adaptată satisfăcător în vederea realizării unei analize comparative.

Din tabelul nr. 2 rezultă că principalele deficiențe ale structurii ocupaționale aferente populației din România (semnalate și în partea întâi a prezentului articol) devin și mai evidente când le analizăm din perspectivă europeană. În prezent, în România, ponderea ocupării la capitolul „directori și cadre administrative superioare” pare cu atât mai excesivă (+4,6%) cu cât observăm că „personalul administrativ și lucrătorii asimilați” se situează cu mult sub media europeană (-12,7%). Observăm, de asemenea, că disproporția existentă, în anul 1992, între ponderea „lucrătorilor din agricultură” din România și cea din Uniunea Europeană (+12,1%) s-a accentuat în anul 1998 (+31,2%), acest fapt semnificând, printre altele, regresul rapid al calității ocupațiilor din România, spre activități ce presupun un grad mai scăzut de calificare.

Remarcăm și migrația ocupațiilor populației din România spre activități care, în prezent, nu pot fi clasificate. Acest fapt poate fi interpretat în diverse moduri; oricum, deficiențele reglementărilor instituțional-juridice ale pieței muncii din România explică o parte importantă a acestei situații.

În anul 1992, cea mai consistentă disproporție în profilul ocupațional al populației active din România se putea constata la categoria „muncitorilor și operatorilor neagricoli”, România dispunând de un plus de 18,2% angajați în domeniul neagricol, mai precis, în sectorul industrial. Ca urmare a restructurărilor economice din România, dar probabil și ca urmare a utilizării unor metodologii diferite de culegere a datelor statistice, în țara noastră, această categorie de ocupații a devenit subreprezentată (-12,3%) în anul 1998.

Pe de altă parte, faptul că în anul 1998, România apare cu un deficit de 1,1% „personal cu studii științifice, tehnice sau liber profesioniști” și un deficit de 12,7% „personal administrativ și lucrători asimilați”, nu înseamnă că în România există într-adevăr mai puțini licențiați în anul 1998 decât în 1992. Restructurarea unor aparate birocratice supradimensionate, desființarea unor posturi de lucru tehnice, precum și migrația masivă a personalului administrativ din posturi retribuite de la bugetul public spre angajamente cu salarii mai mari (chiar dacă uneori, cu ocupații ce solicită competențe mai mici, ori în economia subterană) explică o bună parte a acestor evoluții.

În concluzie, în ultimii ani, în România a avut loc o accentuare a disproporțiilor existente, comparativ cu țările Uniunii Europene, în ceea ce privește structurile ocupaționale ale forței de muncă. Cea mai îngrijorătoare evoluție constă în migrația populației active calificate, spre activități și angajamente ce necesită un grad mai scăzut de pregătire profesională, spre economia subterană sau spre agricultură.

Recuperarea decalajelor structurale existente între România și țările din Uniunea Europeană este un proces de durată, care impune costuri sociale ridicate. Această recuperare trebuie să se realizeze numai după elaborarea unei strategii clare de acțiune care să țină cont de realitățile românești în dinamica

lor previzibilă și de modul în care aceste realități pot fi influențate în sensul dorit. În acest context, trebuie avute în vedere, în egală măsură, și relațiile noi care, se vor configura în timp, între ocuparea forței de muncă și dezvoltarea regională a României. Existența unor decalaje mari între nivelul de dezvoltare economică a diferitelor județe românești este rezultatul condițiilor istorice specifice în care a avut loc industrializarea extensivă a României. Lichidarea unor unități economice neviabile va duce, în scurt timp, la schimbări importante în dispunerea regională a principalelor obiective economice, schimbând raporturile de putere economică între unele zone geografice.

Atenuarea în trecut prin metode centraliste, a disparităților teritoriale ale potențialului productiv românesc, se răsfrânge în prezent în intensitatea și amploarea crizei utilizării forței de muncă. În fiecare județ al țării, această criză are un profil specific, în funcție de caracteristicile și gradul de maturitate ale economiei locale.

În ceea ce privește utilizarea capitalului uman, atenuarea disparităților regionale va depinde, în mod hotărâtor, de tipul de politică economică adoptat în acest sens. Acesta va depinde, la rândul său, de forțele interne și externe ale presiunilor ce acționează în sensul aplicării sau frânării unor restructurări economice, și de implicarea bugetului public în susținerea acestor restructurări. Unele previziuni privind dezvoltarea regională a României în perioada 1997-2020 susțin că modelul keynesian de dezvoltare regională pe baza perspectivei coordonării ar fi mai compatibil cu realitățile economiei românești, decât modelul neoclasic (perspectiva echilibrului), sau cel fundamentat pe perspectiva pieței libere⁹.

Din experiența celor 15 țări care compun în prezent Uniunea Europeană rezultă că procesele de integrare nu au putut reduce în mod substanțial nici disparitățile de dezvoltare regională din interiorul fiecărei țări și nici decalajele economice dintre țări. În cazul României, este de așteptat ca prin integrarea în Uniunea Europeană, cel puțin într-o primă fază, să aibă loc atât o adâncire a disparităților economice regionale, în primul rând, prin accentuarea disparităților ocupaționale, cât și o creștere a decalajului economic față de țările concurente. Cele mai puternic afectate de acest fenomen ar putea fi județele Tulcea, Ialomița și Giurgiu unde există și în prezent unele premise mai slabe de dezvoltare. Cele mai avantajate vor fi Municipiul București, și județele Cluj și Timiș, care dispun în prezent de un potențial economic și uman superior altor județe.

---

⁹ D. Jula, *Previziuni privind dezvoltarea regională în condițiile economiei de piață*, Teză de doctorat, ASE, București (citată în *Pavelescu F.M., 1998, Dezvoltarea regională și utilizarea forței de muncă, Probleme economice nr. 46, CIDE, București*).